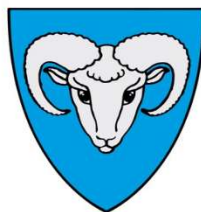

Pårørendestrategi

2025-2028

Gjesdal kommune

1 Innledning.....	3
2 Planprosess.....	3
3 Kommunens plikter	4
4 Mål, strategier og tiltak.....	6
5 Identifisere pårørende	10
6 Pårørendeinvolvering.....	11
7 Ivareta barn og unge	13
8 Støtte til familie og andre	14
9 Etske dilemma	14
10 Intern kompetanseheving.....	16

1 Innledning

Alle innbyggere i Gjesdal kommune er eller vil i løpet av livet være pårørende. Som pårørende er vi en viktig ressurs for den vi er pårørende for, og i samfunnet som helhet. Gjesdal kommune skal legge til rette for at innbyggerne opplever livskvalitet og mestring i den hverdagen den enkelte står i.

Å være pårørende kan i perioder være krevende. Gjennom implementering av pårørendestrategien ønsker Gjesdal kommune å skape en felles retning i pårørendearbeidet. Vi ønsker å fremme den enkelte pårørende sin mulighet til å mestre hverdagen. Strategien skal også bidra til økt kompetanse til medarbeidere som daglig møter pårørende.

Pårørendestrategien ble vedtatt desember 2018 og revideres nå i januar 2025. Strategien er forpliktende for ansatte i Gjesdal kommune, og gir en oversikt over hva pårørende kan forvente seg.

Innholdet i strategien bygger på anbefalinger i Pårørendeveilederen og i Vi – de pårørende Regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan. Det utarbeides en forenklet og brukervennlig utgave som er publisert på kommunens hjemmeside.

2 Planprosess

2.1 Forankring i organisasjonen

I Gjesdal kommune er pårørendestrategien forankret i kommunedirektørens lederteam ved kommunalsjef helse og velferd.

2.2 Planprosess

Pårørendestrategien er utarbeidet med basis i veiledning fra Pårørendesenteret i en tverrfaglig arbeidsgruppe bestående av ledere og medarbeidere som representerer alle tjenester i Helse og velferd. Strategien er siden revidert innad i tjenesteområdet og en har da sikret drøfting og innspill fra tjenesteområde oppvekst, oppvekstkoordinator og familiesenter i planarbeidet.

Pårørendestrategien må ses i sammenheng med følgende kommunale planer:

- [Kommuneplan, 2019 -2030](#)

- [Handlings- og økonomiplan 2025- 2028](#)

- [Helhetlig oppvekstplan, 2024- 2027](#)
- [Handlingsplan mot vold i nære relasjoner- barn og unge, 2022- 2025](#)
- [Ruspolitisk handlingsplan, 2023- 2026](#)
- [Habiliterings- og rehabiliteringsplan, 2024- 2027](#)
- [Handlingsplan, demens 2021- 2025](#)
- [Handlingsplan for forebygging av selvmord, 2023- 2026](#)

2.4 Vedtaksform

Strategien vedtas i kommunestyret, og har vært på høring i utvalg for levekår, eldreråd og brukerråd.

2.5 Involvering av organisasjon

I den opprinnelige planprosessen i 2018 ble det gjennomført en workshop med deltakere fra senior- og brukerråd og ledere fra ulike fagområder i kommunen. Revideringen av pårørendestrategien i 2024/25 har blitt gjennomført på tvers av ulike tjenester og faglige fora, med fokus på kommunens mål og helsedirektoratets anbefalinger. Det ble i september 2024 gjennomført en visning av pårørendekonferanse i Gjesdal. Innbyggere og ansatte ble da invitert til samtale med helsesjef og rådgiver om rollen som pårørende i Gjesdal.

3 Kommunens plikter

Ansatte i kommunen plikter å ivareta pårørende. I henhold til Pårørendeveilederen skal kommunen ha systemer som tilrettelegger for god informasjon og dialog med pårørende. Dette kapittelet i strategien er knyttet opp mot Veilederens kapittel 1.

[Pårørendeveileder - Helsedirektoratet](#)

3.1 Vedtatte føringer og planer som har betydning for pårørendestrategien

Sentrale føringer

Helsepersonell bør kontinuerlig observere, kartlegge og evaluere pårørende sitt behov for avlastning. Kommunen har ansvar for å sikre at helsepersonell har nødvendig kompetanse for å møte pårørende og deres behov, jf. veilederen kapittel 1.

Ansatte plikter å ivareta pårørende. I henhold til Pårørendeveilederen skal kommunen ha systemer som tilrettelegger for god informasjon og dialog med pårørende. Pårørende med særlig tyngende omsorgsarbeid har rett til veiledning og opplæring. De kan også ha rett på ulike avlastningstiltak fra kommunen. Kommunen bruker pårørendeavtale i møte med pårørende med særlig tyngende omsorgsoppgaver.

Pårørende til mennesker med behov for sammensatte tjenester bruker mye tid på å koordinere tjenestene og etterlyser en koordinator. Mange bruker mye tid på å dokumentere behov og peker på behov for forenkling av slik dokumentasjon.

«Vi – de pårørende» Regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan 2021- 2025:

«Dersom pasienten eller brukeren samtykker til det eller forholdene tilsier det, skal pasientens eller brukerens nærmeste pårørende ha informasjon om pasientens eller brukerens helsetilstand og den helsehjelp som ytes»

[Lov om pasient- og brukerrettigheter \(pasient- og brukerrettighetsloven\) - Lovdata](#)

«Til personer med særlig tyngende omsorgsarbeid skal kommunen tilby nødvendig pårørendestøtte blant annet i form av:

1. Opplæring og veiledning

2. Avlastningstiltak

3. Omsorgsstønad»

[Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. \(helse- og omsorgstjenesteloven\) - Kapittel 3. Kommunenes ansvar for helse- og omsorgstjenester - Lovdata](#)

3.2 Spesielle forhold i kommunen

Gjesdal kommune har siden 2019 opplevd en befolkningsøkning.

Befolkningsundersøkelsen fra 2023 viser at flere flyttet til Gjesdal enn ut av kommunen, sammen med noe økning i barnefødsler og en økning i innvandring gir dette en generell befolkningsøkning. Befolkningsundersøkelsen viser videre til en forventet dobling av

antall innbyggere over 80 år frem mot 2035. Dette vil også gi en økning i antall mennesker i pårørenderollen.

Gjesdal er en av kommunene med landets yngst befolkning. Barn og unge er et naturlig og viktig satsingsområde, og vi er opptatt av å ivareta barn og unges rettigheter og behov som pårørende. Folkehelseprofil, Ungdata- og elevundersøkelser de siste årene viser at de aller fleste barn og unge har det bra i Gjesdal. Samtidig er det grunn til bekymring for økt ensomhet, psykiske helseplager og rusmiddelbruk blant unge.

3.3 Spesielle satsingsområder i kommunen

Spesielle satsingsområder i kommuneplanen

Satsningsområder i kommunen sikter å utvikle et bærekraftig lokalsamfunn med fokus på gode hverdagsliv for våre innbyggere og satsning på barn og unges oppvekstvilkår.

Satsningsområder i kommuneplanens samfunnsdel 2025-2035

Gode hverdagsliv

- Prioritere gode fellesskapsløsninger.
- Bidra til god livskvalitet å bidra til reduksjon av sosial ulikhet.
- Utvikle et trygt, inkluderende og tilgjengelig samfunn.

Barn og unge

Det skal være godt å vokse opp i Gjesdal.

Vi legger til rette for at hele lokalmiljøet bidrar til at barn og unge blir robuste og mestrer livet. Sammen skaper vi et inkluderende miljø der barn og unge kjenner at de hører til.

Vi skal:

- Bygge gode oppvekstmiljø for alle.
- Ha høy kvalitet på tjenester for barn og familier.

4 Mål, strategier og tiltak

Gjesdal kommune er en lærende organisasjon som utvikler arbeidet sitt gjennom kontinuerlig forbedring. Pårørendestrategien ble revidert i 2024- 25 med fokus på

forbedring og utvikling av arbeidet. Vi har valgt å beholde samme mål og samme strategier for arbeidet.

Mål med pårørendearbeidet:

1. Innbyggere skal oppleve livskvalitet og mestring i hverdagen den enkelte står i.
2. Øke kompetansen til ansatte i Gjesdal kommune som møter pårørende.

4.2 Strategier

1. Lett tilgjengelig informasjon til pårørende i ulike livssituasjoner.
2. Samarbeid og samskapning for å utvikle pårørendetilbudet.
3. Gode rutiner for involvering og oppfølging av pårørende.
4. Barn som pårørende er et prioritert utviklingsområde.
5. Kontinuerlig kompetanseutvikling.

4.3 Tiltak i henhold til de 5 strategiene:

Lett tilgjengelig informasjon til pårørende i ulike livssituasjoner

	Tiltak	Ansvar	Frist	Progresjon
1	Vedta revidert pårørendestrategi for Gjesdal kommune.	Utvalg for levekår	Mars 2025	
2	Oppdatere brukervennlig versjon av pårørendestrategien på kommunens hjemmeside.	Virksomhetsleder forebygging og mestring.	Våren 2025	

Samarbeid og samskapning for å utvikle pårørendetilbud

	Tiltak	Ansvar	Frist	progresjon
4	Oppdatere oversikt over samarbeidspartnere og har tilbud til pårørende.	Avdelingsleder e Helse og velferd.	Årlig	

5	Bruke samarbeidspartnere aktivt inn i kompetanseheving av personell og henvisning av pårørende til aktuelle tilbud.	Avdelingsleder e.	Kontinuerlig	
---	---	-------------------	--------------	--

Gode rutiner for involvering og oppfølging av pårørende

	Tiltak	Ansvar	Frist	progresjon
6	Lage en powerpoint presentasjon som gir konkret informasjon på avdelingsnivå. Informasjon til alle medarbeidere i Helse og velferd om Pårørendestrategien og hvordan den påvirker arbeidet i egen avdeling.	Rådgiver.	Våren 2025	
	Holde presentasjon undervisning på avdelingsnivå.	Avdelingsleder .	Årlig tema på personalmøter .	
7	Gjennomgang av pårørendearbeid og forbedringer av systemer i hver enkel avdeling. I tråd med pårørendestrategi.	Avdelingsleder e i Helse og velferd og Oppvekst.	Årlig.	
8	Pårørendeskole rus og psykisk helse i mestringsenheten.	Avdelingsleder Mestringsenheten.	Desember-februar 2024-25.	Gjennomført runde 1
9	Opprette pårørende- og brukerråd på Solås Bo- og rehabiliteringssenter og Ålgård Bo- og aktivitetssenter.	Virksomhetsleder Helse, bo og hjemmetjenester.	I løpet av 2025.	
10	I samråd med tjeneste og koordineringskontor innføre bruk av pårørendeavtale i alle relevante avdelinger.	Avdelingsleder e i Helse og velferd.	Våren 2025	Kommunen er inkludert i oppstartsprosjekt med helsedirektoratet

Barn som pårørende er et prioritert utviklingsområde

	Tiltak	Ansvar	Frist	progresjon
--	--------	--------	-------	------------

11	Gjennomføre rutine Gjøre kjent og aktivt bruke revidert rutine for barn som pårørende i Gjesdal kommune.	Alle ansatte i kommune. Ledere har et spesielt ansvar.	Revidert september-24.	
12	Styrke kompetansen Barn som pårørende er regelmessig tema på personalmøter i hver enkelt avdeling. Målet er å trygge og bevisstgjøre ansatte og sikre at rutiner følges.	Ledere i alle avdelinger som kommer i kontakt med foresatte, barn og søsken.	Minst årlig.	
13	Kjennskap til tilbud Ansatte skal vite hvilke tilbud som finnes i kommunen, og at det er ressurspersoner i ulike avdelinger som har god kompetanse i arbeidet for barn som pårørende. Gjesdal kommunes nettside	Hver enkelt ansatt.	Kontinuerlig.	
14	Ressurspersoner Styrke rollen til de som er ressurspersoner for barn som pårørende i ulike avdelinger i oppvekst og helse- og velferd. Ressurspersoner deltar på nettverkssamlinger 2 ganger i året.	Ressurspersoner og ledere i helse- og velferd og oppvekst. Familiesentere t er ansvarlig for nettverkssamlingene.		
15	Gruppetilbud barn Videreføre pårørendegrupper for barn i alderen 8-12 år.	Skolehelse-tjeneste og familiesenter.	Gjennomføres regelmessig.	
16	Gruppetilbud ungdom Planlegge og på sikt utvikle tilbud for ungdom som er pårørende (13-16 år).	Skolehelsetjeneste og familiesenter.	Starte planleggingen i 2025.	

--	--	--	--	--

Kontinuerlig kompetanseutvikling

	Tiltak	Ansvar	Frist	progresjon
16	Alle ansatte i Helse og velferd skal gjennomgå læringsprogram i læringsverktøyet, http://parorendeprogrammet.no/hjem .	Avdelingsledere i Helse og velferd.		
17	Opplæring i bruk av skriftlig pårørendeavtale.	Avdelingsledere i Helse og velferd		

5 Identifisere pårørende

Helsepersonell i Gjesdal kommune skal kjenne regelverket for hvordan pårørendearbeidet skal dokumenteres og journalføres. Det vil si:

- Hvem er nærmeste pårørende?
- Hvilke rettigheter har nærmeste pårørende?
- Hva er forskjell på nærmeste pårørende og øvrig familie, venner og nettverk?
- Snakke med bruker om samtykke til informasjonsdeling med pårørende.
- Vurdere pårørendes rett til informasjon uavhengig av samtykke.

5.1 Definisjon av grupper

Barn som pårørende:

En stor andel barn og unge opplever å være pårørende i løpet av oppveksten. Barn og unge (0-18 år) er pårørende når foreldre eller søsken opplever helseproblemer eller dør. Foreldre og søsken tolkes vidt og inkluderer for eksempel steforeldre, fosterforeldre, adoptivforeldre og tilsvarende søsken. Helseproblemer kan være psykisk sykdom, avhengighetslidelser, eller alvorlig somatisk sykdom eller skade. Det kan også være funksjonsnedsettelse. Barn og unge er også pårørende når nære personer dør.

Voksne som pårørende (f.eks ektefelle, partner, søsken, verge):

Helsepersonell skal avklare hvem som har foreldreansvaret når brukeren er under 16 år. Helsetjenesten skal avklare hvem brukeren vil ha som nærmeste pårørende. Brukeren bestemmer selv hvem som er nærmeste pårørende og kan utpeke flere nærmeste pårørende. Han eller hun kan også endre valg av nærmeste pårørende.

5.2 Avgrensning og spesifisering av spesielle forhold

Vi har i forarbeidet til strategien valgt følgende målgrupper:

- Barn som pårørende.
- Pårørende til barn og unge med nedsatt funksjonsevne og psykiske helseutfordringer.
- Pårørende til voksne med nedsatt funksjonsevne, kronisk sykdom og behov for langvarig habilitering/rehabilitering.
- Pårørende til mennesker med psykisk sykdom og helseutfordringer knyttet til rus.
- Pårørende til eldre, inklusiv pårørende til brukere med demens.
- Støtte til pårørende ved livets slutt.
- Støtte til pårørende med særlig tyngende omsorgsoppgaver.

5.3 Journalføring

- Helsepersonell skal journalføre opplysninger om hvem som er nærmeste pårørende og hvordan vedkommende kan kontaktes. Hvis brukeren ikke har samtykkekompetanse, skal det nedtegnes hvem som medvirker på vegne av brukeren.
- Helsepersonell skal dokumentere arbeid med mindreårige barn som pårørende til foreldre og søsken i brukerens journal.

6 Pårørendeinvolvering

I henhold til Pårørendeveilederen har helsetjenesten veiledningsplikt. Det innebærer å gi generell informasjon til pårørende, veilede og sette pårørende i kontakt med pasient- og brukerombud.

Helsetjenesten har veiledningsplikt som innebærer at pårørende som henvender seg skal gis generell informasjon. Generell informasjon til pårørende krever ikke samtykke fra brukeren. Når brukeren samtykker til det, er helsepersonell fritatt fra taushetsplikten og kan gi nærmeste pårørende informasjon om brukerens helsetilstand og helsehjelp.

Informasjon om brukerens helsetilstand og helsehjelp må gis på en hensynsfull og støttende måte.

6.1 Hvordan involvere pårørende på systemnivå

Gjesdal kommune benytter i dag blant annet følgende virkemidler for involvering av pårørende:

- Medvirkningsverksted i utarbeidelse av planer og tjenestetilbud
- Brukerundersøkelse til pårørende hvert annet år innenfor: Miljøtjenester, helsestasjon, bofellesskap og institusjon
- Brukerråd og eldreråd

6.2 Medvirkningsprosesser på individ nivå

- Samarbeidsmøter
- Kartleggingssamtaler
- Informasjonssamtaler
- Pårørendesamtaler/ stimulere til samhandling i dialog med pårørende
- Individuell plan/ ansvarsgruppemøter
- Skriftlig pårørendeavtale ved særlig tyngende omsorgsoppgaver
- Nettverksgrupper
- Kompetanse- og oppfølgingstiltak for pårørende i samarbeid med interesseorganisasjoner og spesialisthelsetjeneste
- Kanaler for informasjonsutveksling med pårørende, bl.a. «Hjemmeperm» i hjemmetjenesten

7 Ivareta barn og unge

Barn som pårørende

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som angår barn. Før det treffes avgjørelser om personlige forhold for barnet, har barnet rett til å få informasjon og mulighet til å bli hørt.

Hele familien påvirkes

Foreldre eller søskens helseproblemer eller død påvirker barn og unges tanker, følelser og hverdagsliv. Barn og unge som er pårørende har selvstendige behov som varierer ut fra personlighet, alder og situasjonen de er i. Vi har som utgangspunkt at alle barn har behov for å bli inkludert, informert og hørt ved sykdom i familien.

Barn i risiko

Barn og unge som er pårørende har økt risiko for å utvikle vansker, og det er derfor avgjørende å gi nødvendig informasjon og hjelp som har beskyttende effekt. Jevnlig innsats og helhetlig hjelp til barn og familier kan vi bidra til god trivsel, læring og utvikling.

Ansattes ansvar

For å lykkes i arbeidet er det avgjørende at:

- Vi har økt fokus på barn som pårørende i Gjesdal kommune.
- Hver enkelt ansatt er bevisst på egen rolle og tar sitt ansvar.
- Det er lett tilgjengelig informasjon om tilbud som finnes.

Ressurspersoner for barn som pårørende i ulike avdelinger har et tydelig barneperspektiv, synliggjør og fremmer barns beste. Ressurspersonen har et spesielt ansvar for at barn som er pårørende fanges opp, tilbys informasjon og gis nødvendig oppfølging.

7.1 Spesielle forhold

Vi bør være spesielt obs på:

- Barn av kronisk syke foresatte/søsken.
- Barn med tilleggsbelastninger på grunn av økonomiske og sosiale forhold.
- Der det er lite åpenhet i familie/nettverk om sykdom/utfordringer.
- Barn som har synlige vansker.

- Tettere oppfølging av barna når foreldrenes sykdom forverres.

7.2 Rutiner og tilgjengelige tilbud/ tjenester

Ansatte skal ha god kjennskap til barns rettigheter og regelverk, og skal:

- Fange opp barn og unge som er pårørende.
- Kartlegge behovet deres for informasjon og oppfølging.

Gi informasjon og sikre at barn og unge får den oppfølging de har behov for.

8 Støtte til familie og andre

Helse og omsorgstjenestene skal være forebyggende og bidra til å fremme helsen hos foreldre og andre pårørende som over tid har store omsorgsoppgaver og/eller belastninger. Dette gjelder både når pårørende bor sammen med brukeren og når brukeren bor for seg selv i egen bolig.

Pårørendes samlede omsorgsoppgaver, ressurser og belastninger skal kartlegges i forbindelse med tildeling av kommunale helse- og omsorgstjenester til brukeren. I Gjesdal skal vi ha et spesielt fokus på familien som helhet.

8.1 Rutine og tilgjengelig tilbud/tjenester

Ansatte skal ha god kjennskap til pårørendes rettigheter og regelverk, og skal:

- Kartlegge pårørendes behov for informasjon og oppfølging.
- Gi informasjon og sikre at pårørende får den oppfølging de har behov for.
- Gjennom samarbeid med tjeneste og koordineringskontor tilby skriftlig pårørendeavtale hos pårørende med særlig tyngende omsorgsoppgaver.

9 Ethiske dilemma

Som det fremgår av Veilederens kapittel 6. kan fagpersonell i møte med pårørende ofte havne i etiske dilemmaer. Derfor er det viktig å ha en bevissthet for hvordan en kan håndtere ulike situasjoner. Det kan være forebyggende, skape bedre tillit og dialog med pårørende når en kommer opp i et nytt dilemma. Av denne grunn bør det legges til rette for gode etiske refleksjoner.

Eksempel på etiske dilemmaer der pårørende er involvert kan være:

- Bruker gir ikke samtykke til at man kan kontakte pårørende. Likevel er det indikasjoner på at pårørende trenger støtte og veiledning i sin situasjon. Lowerket pålegger oss å ivareta pårørende uavhengig av brukers samtykke, men vi er bekymret for at det å kontakte dem vil føre til at relasjonen til bruker blir skadelidende.
- Tilfeller der pårørende til stadighet tar kontakt, og gjerne spør om forhold man ikke kan gå inn på av hensyn til taushetsplikt. I denne situasjonen ønsker man å støtte pårørende, men kan likevel ikke imøtekomme det som blir etterspurt.
- Når ungdom mellom 16 og 18 år ikke ønsker å involvere foreldrene i alvorlige helsespørsmål.

Regelverket har forrang foran andre hensyn og kunnskap om regelverket er en forutsetning for å håndtere dilemmaene. Andre forutsetninger for å håndtere dilemmaene er erfaring, fagkompetanse, kommunikasjonsferdigheter, evne til å oppnå tillit, og evne til å oppnå et samtykke. Etisk bevissthet og refleksjon hos helsepersonell kan forebygge konflikter, og gi nye perspektiver og løsninger når man opplever et dilemma.

9.1 Rutiner og tiltak i dag

- Nettverk for ressurspersoner for barneansvarlige.
- FuelBox brukes på personalmøter etc. for å sikre fokus på etisk refleksjon knyttet til pårørendearbeid.
- Tilbud om pårørendeskole i Mestringsenheten.
- Etablering av skriftlig pårørendeavtale ved særlig tyngende omsorgsoppgaver hos pårørende.

9.2 Pårørendeavtale

Pårørendeavtale er et nytt verktøy i kommunen som sikter å ivareta rettigheter og behov som pårørende med tyngende omsorgsoppgaver kan ha. Målet med pårørendeavtalen er å ivareta den pårørende, og bedre samhandlingen og dialogen mellom pårørende og den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Verktøyet inneholder en guide til forberedelse av en samtale med pårørende, et forslag til en invitasjon til pårørende og en samtaleguide med viktige temaer i samtalen. Samarbeidet skisseres i en skriftlig

avtale som kan bidra til økt oversikt og klarhet for både pårørende og helsepersonell som yter helsehjelp.

[Pårørendeavtale – et verktøy for godt samarbeid - Helsedirektoratet](#)

10 Intern kompetanseheving

Gjesdal kommune skal sikre at alle ansatte som møter pårørende i sitt arbeid har god kunnskap og kompetanse på pårørendearbeid. Dette er til dels et lederansvar, og til dels ligger ansvaret hos den enkelte når det gjelder å holde seg oppdatert på gjeldende rutiner og endringer som vedtas i nasjonale veiledere og lovverk. Pårørendestrategien vil i seg selv kunne benyttes av ansatte i kompetansehevingsøyemed, og er ment som en oversikt som peker videre mot konkrete verktøy og rutiner.

10.1 I Gjesdal kommune finnes følgende rutiner/ tiltak.

- Kompetanseplaner for tjenestoområde helse og velferd
- Fagdager
- Intern veiledning
- Internundervisning
- Nettverkssamarbeid
- Innføring av skriftlig pårørendeavtale ved særlig tunge omsorgsoppgaver
- Tilbud om pårørendeskole i Mestringsenheten
- Bruk av pårørendenettsider og kursmoduler for fagpersonell gjennom Pårørendesenteret

